PREZYDENT
Miasta Stołecznego Warszawy
Stołeczny Konserwator Zabytków

Warszawa, dnia 28. LUT. 2014

KZ.IAU.4120.2922.2013.DSZ(4)

DECYZJA NR 346 N/14

W związku z decyzją Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 02.09.2013 r., (data wpływu 12.09.2013 r.), l. dz. DOZ-OAiK-6700/500/13[BS/59/13], uchylającą w całości decyzję Stołecznego Konserwatora Zabytków nr 582N/13 z dnia 29.03.2013 r., l. dz. KZ.IAU.4120.731.2013.DSZ, odmawiającą Towarzystwu Społeczno-Kulturalnemu Żydów w Polsce, pozwolenia na prace budowlane polegające na rozbiórce budynku Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego Żydów w Polsce i Teatru Żydowskiego, zlokalizowanego przy pl. Grzybowskim 12/16 w Warszawie, na dz. nr ewid. 16, obręb 5-03-06, którego układ urbanistyczny został wpisany do rejestru zabytków pod nr rej. A-169 decyzją z dnia 01.07.1965 r. i przekazującą sprawę do ponownego rozpatrzenia, działając na podstawie art. 36 ust. 1 pkt 1 i art. 96 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162 poz. 1568, ze zm.), § 2 pkt.1 ppkt. d porozumienia z dnia 1 czerwca 2005 r., w sprawie powierzenia miastu stołecznemu Warszawie prowadzenia niektórych spraw z zakresu właściwości Wojewody Mazowieckiego, realizowanych przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, zawartego pomiędzy Wojewodą Mazowieckim a miastem stołecznym Warszawą (dz. Urz. Woj. Maz. Nr 138 poz. 4314) oraz aneksu Nr 1 do porozumienia z dnia 01.06.2006r. (Dz. Urz. Woj. Maz. Nr 156, poz. 6149) i aneksu Nr 3 z dnia 31.12.2007 r. (Dz. Urz. Woj. Maz. Nr 269, poz. 9331) oraz aneksu Nr 6 z dnia 15 lipca 2010 r. (Dz. Urz. Woj. Maz. Nr 138, poz. 3283), art. 104 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (tekst jednolity Dz.U. z 2013 r., poz.267)

orzekam:

Nie pozwolić Towarzystwu Społeczno-Kulturalnemu Żydów w Polsce, pl. Grzybowski 12/14, 00-104 Warszawa, na prace budowlane polegające na rozbiórce budynku Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego Żydów w Polsce i Teatru Żydowskiego, zlokalizowanego przy Placu Grzybowskim 12/16.

Uzasadnienie

Jak wynika z akt sprawy Stołeczny Konserwator Zabytków decyzją nr 582N/13 z dnia 29.03.2013 r., l.dz. KZ.IAU.4120.731.2013.DSZ, odmówił wydania pozwolenia na rozbiórkę budynku Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego Żydów w Polsce i Teatru Żydowskiego, zlokalizowanego przy Placu Grzybowskim 12/16.. Od przedmiotowej decyzji odwołał się Inwestor. Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego decyzją z dnia 02.09.2013 r., l. dz. DOZ-OAiK-6700/500/13[BS/59/13], uchylił w całości decyzję Stołecznego Konserwatora i przekazał sprawę do ponownego rozpatrzenia przez organ pierwszej instancji.

Układ urbanistyczny Placu Grzybowskiego został wpisany do rejestru zabytków, a zatem stosownie do art. 36 w/w ustawy oraz do w/w porozumienia Stołeczny Konserwator Zabytków jest uprawniony do wydania pozwolenia na powyższe działania.

Zgodnie z załączonym do przedmiotowego wniosku projektem planuje się rozbiórkę budynku Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego Żydów w Polsce i Teatru Żydowskiego, zlokalizowanego przy pl. Grzybowskim 12/16.

Stołeczny Konserwator Zabytków rozpatrując przedmiotowy wniosek zobowiązany jest rozważyć, czy planowana rozbiórka budynku Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego Żydów w Polsce i Teatru Żydowskiego, zlokalizowanego przy pl. Grzybowskim 12/16, nie naruszy wartości zabytkowych chronionego obszaru, w kontekście jej wpływu na istniejący układ urbanistyczny Placu Grzybowskiego, w odniesieniu do sąsiedniej zabudowy historycznej, zharmonizowania i poszanowania istniejących wartości przestrzenno-architektonicznych.

Wpis do rejestru zabytków układu urbanistycznego Placu Grzybowskiego oznacza objęcie ochroną konserwatorską istniejącej zabudowy (w tym gabarytów, formy i wyglądu elewacji istniejących obiektów), a także relacji przestrzennych w jego wnętrzu oraz czytelnych powiązań widokowych pomiędzy jego poszczególnymi elementami.

Zgodnie z definicją zabytku nieruchomego zawartą w art. 3 pkt. 1 w/w ustawy w związku z art. 3 pkt. 2 w/w ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, jest to „nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczna lub naukową".

Po ponownym rozpatrzeniu wniosku Stołeczny Konserwator Zabytków podtrzymuje swoje stanowisko w przedmiotowej sprawie, uznając, że wyburzenie budynku Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego Żydów w Polsce i Teatru Żydowskiego, nie wpłynie pozytywnie na układ urbanistyczny pl. Grzybowskiego i jego wartości wymienione w wyżej przytoczonej definicji zabytku.

Początki Placu Grzybowskiego – jako przestrzeni miejskiej historycznie ukształtowanej – sięgają XVII w., kiedy utworzono plac targowy d. jurydyki o nazwie Grzybów. Obecny wygląd placu zachowuje charakterystyczny, trójkątny kształt, który uformował się z przecięcia traktów. Na przestrzeni wieków Plac Grzybowski zapisał się jako miejsce istotnych wydarzeń historycznych, w tym demonstracji politycznych oraz akcji wojsk i policji z czasów carskich a także działań z czasów ostatniej wojny, kiedy został włączony w obręb getta. Wskutek zniszczeń wojennych –do czasów obecnych przetrwały pojedyncze elementy historycznej zabudowy placu. Wizualną i symboliczną dominantą pozostaje kościół. p.w. Wszystkich Świętych, wzniesiony wg projektu Henryka Marconiego (od 1861 do lat 90-tych XIX.), zamykający plac od południa, o monumentalnej pięcioosiowej fasadzie, ujętej dwiema wieżami. W/w obiekt został wpisany do rejestru zabytków pod nr A-170, decyzją z dnia 01.07.1965r.

Budynek Teatru Żydowskiego został zlokalizowany w pierzei północnej Placu. Gmach Teatru był realizowany dla Państwowego Teatru Żydowskiego im. Estery Racheli i Idy Kamińskich. Szkice koncepcyjne przypisywane są Bohdanowi Pniewskiemu, natomiast autorem ostatecznego projektu i jego realizacji jest Władysław Jotkiewicz. Zgodnie z Kartą Ewidencyjną Zabytków Architektury i Budownictwa (znajdująca się w archiwum Biura Stołecznego Konserwatora Zabytków) czas powstania określono na lata 1966-70. W opisie obiektu znajdującym się w karcie czytamy, że: „projekt budynku powstał w 1964 r. Projekt

architektoniczno-budowlany w skali 1:50, przedstawiający budynek przy placu Grzybowskim 12/16 nosi datę 31.03.1964 r. W 1966 r. prace przy budowie obiektu już trwały, a obiekt został oddany do użytku w 1970 r.". W opracowaniu pt. Weryfikacja i rozszerzenie informacji o obszarach i obiektach stanowiących dobra kultury współczesnej wskazanych w: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego m. st. Warszawy, przyjętym uchwałą nr LXXXII/2746/2006 Rady m. st. Warszawy z 10.10.2006 r. określono czas powstania budynku na lata 1964-1967, wskazano również rok 1971. Projekt budynku powstał zatem przed objęciem terenu ochroną poprzez wpisanie układu urbanistycznego Placu Grzybowskiego do rejestru zabytków, co miało miejsce w 1965 r.

Budynek teatru powstał w miejscu zniszczonej zabudowy tworzącej zachodnią pierzeje placu (pod nr 12 – domu Zacherta, nr 14-kamienicy Sianowskiego oraz nr 16-kamienicy Józefa Brzezińskiego, zrealizowanych w drugiej ćwierci XIX w., o wysokości do III kondygnacji (dom pod nr 14-nadbudowano o jedno piętro ok.1900r.). Posesję u wylotu ulicy Twardej zajmowała natomiast kamienica o wysokości dwóch pięter. Biorąc pod uwagę materiał ikonograficzny należy stwierdzić, iż zabudowę tego rejonu cechowała jednolitość stylistyczna i wysokościowa. Pozostałością historycznej tkanki placu, obrazującą jednocześnie dawną skalę zabudowy jego zachodniej części jest klasycystyczna kamienica Józefa Brenkina (pod nr 10), z lat 1820-21, odbudowana w 1948 r., o wysokości trzech kondygnacji (13m), wpisana do rejestru zabytków pod nr A-172, decyzją z dnia 01.07.1965 r. Tak ukształtowana pierzeja zachodnia stanowiła jednocześnie przeciwwagę dla wzniesionego po drugiej stronie masywu kościoła p.w. Wszystkich Świętych.

Bryła teatru została umiejętnie wkomponowana w zachowany historyczny układ Placu, poprzez dostosowanie formy i gabarytu do zabytkowej zabudowy pierzei. Wyburzenie obiektu wpłynęłoby więc negatywnie na czytelność ukształtowanego historycznie, zachowanego i chronionego układu kompozycyjnego Placu Grzybowskiego, o określonym kształcie i punktach odniesienia, o znaczeniu architektonicznym i symbolicznym i nie jest dopuszczalne pod względem konserwatorskim. Wyburzenie budynku przyczyni się do zubożenia wartości całego założenia Placu Grzybowskiego, jako przestrzeni miejskiej, stanowiącej ważny punkt w topografii i historii stolicy.

Ponadto wyburzenie przedmiotowego obiektu spowodowałoby utratę wartości historycznego układu urbanistycznego Placu, którego częścią jest budynek. Wybór lokalizacji Teatru był świadomy i wyniknął z historycznego kontekstu i znaczenia Placu Grzybowskiego, które zostały podkreślone poprzez wpisanie układu Placu do rejestru. Już pod koniec XIX w. okolice placu zamieszkiwała w dużej części ludność żydowska. Żydowski charakter dzielnicy podkreślały liczne i niezachowane domy modlitwy i synagogi. W 1902 r. powstała, ocalała ze zniszczeń drugiej wojny światowej i funkcjonująca do dzisiaj Synagoga Nożyków. Podczas drugiej wojny światowej cała okolica Placu Grzybowskiego znalazła się w obrębie tzw. Małego getta, zlikwidowanego w sierpniu 1942 r. W okolicy Placu ocalały relikty dawnej dzielnicy żydowskiej: kamienice przy ul. Próżnej, gmach synagogi Nożyków i tzw. biały budynek przy ul. Twardej 6, gdzie mieściła się w getcie przychodnia lekarska. Umiejscowienie siedziby Teatru na Placu Grzybowskim, w obszarze znaczącym w historii Żydów nadaje mu wyjątkową i symboliczną rangę. Teatr będą swojego rodzaju „żywym miejscem pamięci" kultywuje i promuje historię i dorobek kultury żydowskiej wśród współczesnych. Mając na uwadze powyższe, prace budowlane polegające na rozbiórce budynku Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego

Żydów w Polsce i Teatru Żydowskiego, zlokalizowanego przy Placu Grzybowskim 12/16 są niedopuszczalne z konserwatorskiego punktu widzenia.

W tym stanie rzeczy należało orzec, jak w sentencji.

Pouczenie

Od niniejszej decyzji służy stronie odwołanie do Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego - Departament Ochrony Zabytków, ul. Krakowskie Przedmieście 15/17, 00-071 Warszawa, za pośrednictwem Stołecznego Konserwatora Zabytków; ul. Nowy Świat 18/20, 00-373 Warszawa, w terminie 14 dni od dnia doręczenia niniejszej decyzji.

Pobrano opłatę skarbową za wydanie pozwolenia w wysokości 82,00 zł na podstawie art. 1 ustawy z dnia 16.11.2006 r. o opłacie skarbowej (Dz.U. Nr 225 poz. 1635). Opłata skarbowa podlega zwrotowi, zgodnie z art. 9 ust. 1 pkt 1 ww. ustawy.

Otrzymują:

1. Pan Adam Brzozowski Pełnomocnik Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego Żydów w Polsce, Kancelaria Prawnicza sp. k., ul. Krakowskie Przedmieście 4/6, 00-333 Warszawa

Do wiadomości:

1. Mazowiecki Wojewódzki Konserwator Zabytków, ul. Nowy Świat 18/20, 00-373 Warszawa
2. Wydział Architektury i Budownictwa dla Dzielnicy Śródmieście, ul. Nowogrodzka 43, 00-691 Warszawa